

nota archeologie

Dilsen-Stokkem (Stokkem), Oude Maasstraat

Verslag van het landschappelijk bodemonderzoek
PROGRAMMA VAN MAATREGELEN
2018L101

Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek

Rik van de Konijnenburg, Grauwe Torenwal 6/00/1, B-3960 Bree (BE)
Mob. 0496 209 018 - e-mail: rik@konijnenburg.com

verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R., WIJNEN, J. en JANSSEN, J., (2018), Dilsen-Stokkem (Stokkem), Oude Maasstraat – verslag van het landschappelijk bodemonderzoek, HAAST-rapport 2018-72, Bree, D/2018/12654/72

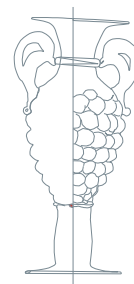
Foto's: HAAST – Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)

Tekeningen: HAAST (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2018/12654/72

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

COVERFOTO: Bodemprofiel 2 – Oude Maasstraat Dilsen-Stokkem, Stokkem

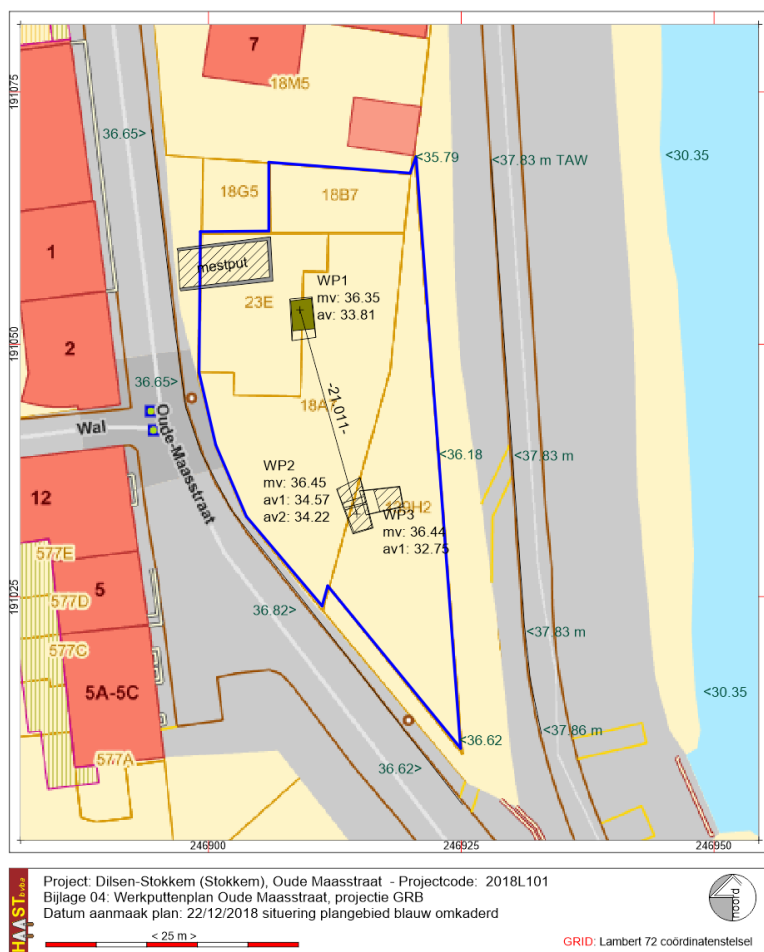
INHOUD

1. Beschrijvend gedeelte	p.3
2. Bouwprogramma	p.5
3. Resultaten voorafgaand archeologisch onderzoek	p.5
4. Assessment van het terrein	p.6
5. Gemotiveerd advies	p.7

1. Beschrijvend gedeelte

Administratieve gegevens

Projectcode:	2018L101
Naam erkende archeoloog:	Rik van de Konijnenburg
Erkenningsnummer:	OE/ERK/Archeoloog/2015/00041
Locatiegegevens:	zie gegevens archeologienota: URI : https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/9022
Lambertcoördinaten onderzoeksgebied:	zie gegevens archeologienota: URI : https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/9022
Kadastergegevens:	zie gegevens archeologienota: URI : https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/9022
Topografische kaart:	zie gegevens archeologienota: URI : https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/9022
Alle betrokken actoren:	Rik van de Konijnenburg (erkend archeoloog), Joan Janssen (archeoloog)
	Jeroen Wijnen (aardkundige), Laagland Archeologie
Betrokken personen buiten het project:	
Contact:	Rik.vandekonijnenburg@telenet.be , 0496 209 018 jeroen.wijnen@laaglandarcheologie.nl

Deze nota is het verslag van het landschappelijk profielputtenonderzoek uitgevoerd op 20/12/2018 te Dilsen-Stokkem, Stokkem, Oude Maasstraat. Het onderzoek werd uitgevoerd conform de bepalingen opgenomen in het programma van maatregelen toegevoegd aan de archeologienota: <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/9022>

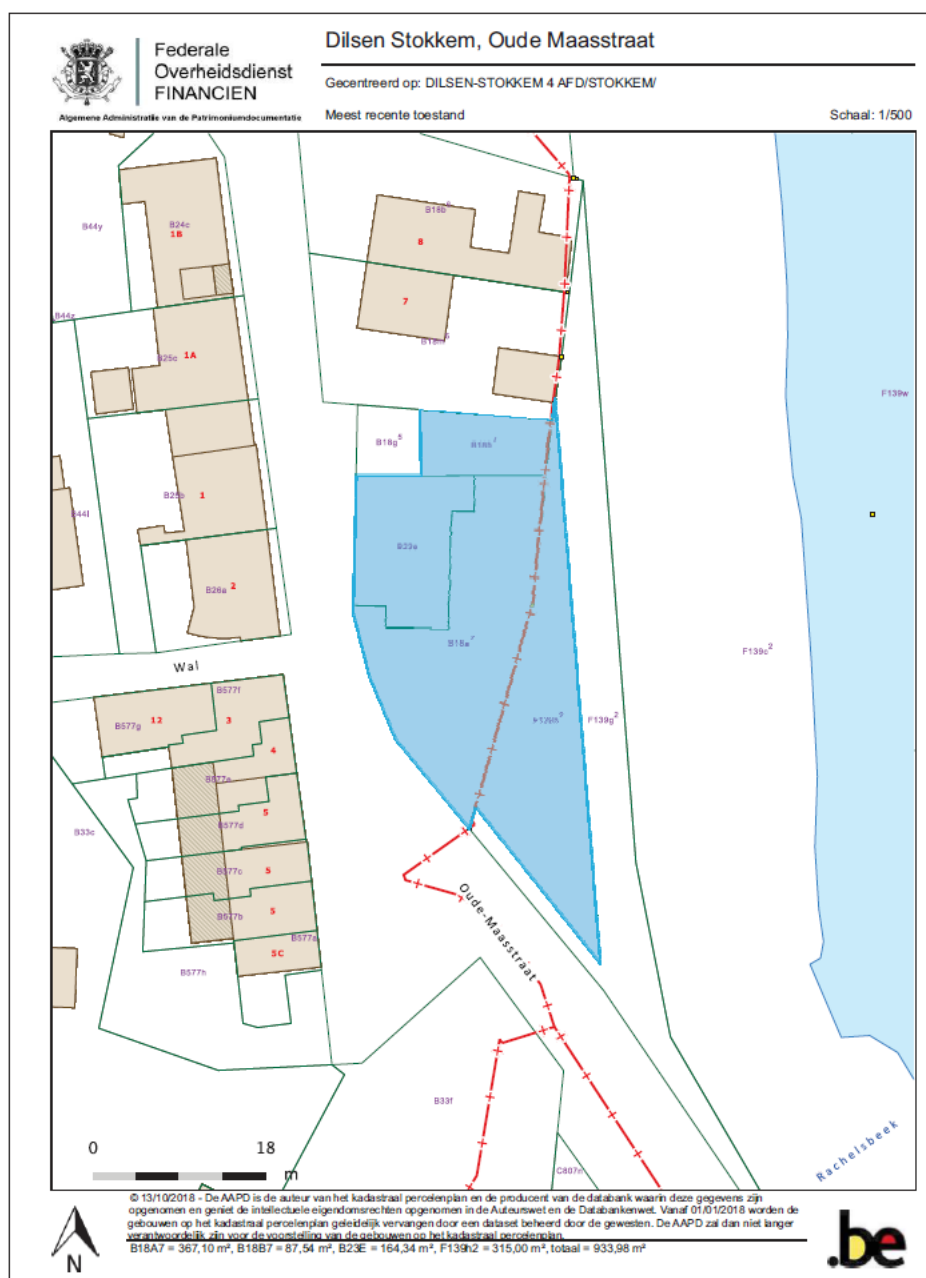

Fig. 1: uittreksel uit het kadasterplan met in blauw de aanduiding van het projectgebied met betrekking tot projectcode 2018 (overgenomen uit archeologienota ID9022)

Kadastrale ligging: Het projectgebied is gekadastreerd als Dilsen-Stokkem, afd. 4– Stokkem – sectie B, percelen 18b7, 23e, 18a7 en sectie F, perceel 139h2. De oppervlakte zoals aangegeven in cadgis viewer bedraagt 933,98 m² (9 a 33,98 ca)

Begin- en einddatum van het onderzoek:

Het proefputtenonderzoek ter opmaak van deze nota startte op 20 december 2018 en werd afgerond op 20 december 2018, wat betreft het veldwerk.

2. Bouwprogramma

Cfrt archeologienota ID 9022: <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/9022>

3. Resultaten voorafgaand archeologisch onderzoek

Afweging noodzaak verder onderzoek

Besluit uit het bureauonderzoek archeologienota 9022: *Omdat uit voorgaande blijkt dat de archeologische verwachting om verschillende redenen matig tot laag mag ingeschat worden en afhankelijk is van de geomorfogenetische positie van het projectgebied, zal via het programma van maatregelen aanbevolen worden een landschappelijk bodemonderzoek doormiddel van een proefputtenonderzoek uit te voeren eventueel gevolgd door een proefsleuvenonderzoek om zo het terrein archeologisch te kunnen evalueren en waarderen. Het landschappelijk bodemonderzoek dient daarbij uitgevoerd te worden als een proefputtenonderzoek waardoor transecten en profielen kunnen aangelegd worden om na te gaan in hoeverre het terrein al dan niet verstoord is en/of sporen bevat die kunnen gekoppeld worden aan de historische ontwikkeling van de stad Stokkem en haar relatie tot de Maas. Dit ook omdat vlakbij het projectgebied volgens de Ferrariskaart en de beschrijving in de inventaris van Onroerend Erfgoed aan de Oude Maasstraat de kade/aanlegsteiger lag. Hierbij dient ook rekening te worden gehouden met het feit dat - ondanks het feit dat heel het terrein kan beschouwd worden als een mogelijk matig tot ernstig verstoorde zone - de historische / archeologische ontwikkeling ervan mede bepaald wordt door de specifieke stad-situatie. Nagaan welke archeologische indicatoren in de directe omgeving en binnen een projectgebied aanwezig zijn kan in een stadscontext misleidend zijn omdat elk huis, elk gebouw, elke plek bij wijze van spreken haar eigen geschiedenis en ontwikkeling kan hebben ten gevolge van allerlei factoren; eigenaars, ambachten, branden, watersnood, functie, economische en sociale ontwikkelingen, conflicten, ...*

Indien het terrein al in de metaaltijden of later in gebruik zou geweest zijn voor landbouwdoeleinden, dan is er een kans op het aantreffen van sporen van off site fenomenen zoals spiekers en afvalkuilen. Deze sporen kunnen enkel via een proefsleuvenonderzoek gedetecteerd en geëvalueerd worden. Maar, aangezien het beschikbare terrein slechts 933 m² groot is, bestaat de kans dat er sporen aangetroffen worden zonder dat er sporenrelaties of associaties kunnen gemaakt worden.

De richting en inplanting van eventueel aan te leggen proefsleuven is noord-zuid, parallel aan de maasdijk en het fietspad. Dit is puur vanuit praktisch oogpunt de enige mogelijke manier om gebiedsdekkend onderzoek te kunnen uitvoeren.

Onderzoeksstrategie

Het veldwerk, landschappelijk profielputtenonderzoek, werd uitgevoerd door 1 bodemkundige en 1 archeoloog. De resultaten werden door de bodemkundige in een rapport weergegeven dat verwerkt is in dit verslag. Voor de foto's van de profielkolommen werd de projectcode 2018L101 gebruikt.

Gebruikt materiaal

De profielputten werden gegraven met een 17-ton graafmachine met een gladde graafbak van 2 m breedte.

De locatie van de proefputten, samen met de niveaus van het aangelegde vlak werden ingemeten met een ALTUS APS-NR2 gps-toestel met een afwijking horizontaal van 0,5 tot 1 cm en verticaal van 0,8 tot 1,2 cm.

Motivering eventueel afwijkende methodiek

Gelet op de losse tot zeer losse structuur van de toplagen en de dikte ervan, met gevaar op instorting, werden de werkputten niet getrapd aangelegd maar werd in één keer zo diep mogelijk doorheen de opgebrachte grond gegraven. De aanleg van getrapte landschappelijke proefputten zou, gelet op de diepte tot waar gegraven werd, een dermate grote oppervlakte in beslag nemen in verhouding tot de oppervlakte van het totale projectgebied, slechts 933,98 m², zodat quasi 15% van het terrein zou uitgegraven moeten worden om de drie landschappelijke profielputten aan te leggen zoals ze nu aangelegd werden.

Inbreng specialisten

Jeroen Wijnen van Laaglandarcheologie met een ruime ervaring in bodems in Vlaanderen, met name in de provincies Limburg, Antwerpen en Vlaams-Brabant, werd aangetrokken om het bodemonderzoek mee uit te voeren. Hij verzorgde ook het aardkundig verslag dat verwerkt werd in deze archeologienota.

4. Assessment van het terrein

Het terrein is een opgehoogde steile oever van een oude maasarm. De opgebrachte grond bestaat deels uit grond vermengd met bouwpuin en afval en deels uit grof, roestig bruin zand met lichte grindbijmenging. Enkel in werkput 1 werd op een diepte van 194 cm onder het maaiveld de natuurlijke bodem aangetroffen. Die C-horizont kan gedetermineerd worden als deel uitmakend van de Formatie van Stokkem, lid van Heppeneert, (relatief recente) oeverafzettingen/oeverdek.

Het tracé van de oude maasarm doorkruiste tot voor de aanleg van het fietspad, eind 20ste eeuw, het projectgebied van zuid naar noord en neemt, volgens een projectie van de Atlas der Buurtwegen op het GRB, ca. 60% van het oppervlak van het projectgebied in beslag. De diepte waarop de waterrand lag en de lijn van de oeverhelling, konden niet vastgesteld worden. De bodemopbouw is mogelijk nog intact maar dan op grote diepte en steil dalend van west naar oost, van de straat naar de oude waterlijn. Werkput 1 werd tot 2,54 m diep uitgegraven, en de natuurlijke bodem werd aangetroffen op 194 cm onder het maaiveld. Maar in werkput 2 tot 2,30 m uitgegraven en werkput 3 tot 3,70 m diep uitgegraven, werd nergens de natuurlijke bodem bereikt.

De oorspronkelijke bodem kon niet bereikt worden in de werkputten 2 en 3, die, wat betreft werkput 3, die tot 370 cm onder het bestaande maaiveld werd uitgegraven, ruim 30 cm dieper dan de veronderstelde bouwdiepte indien kelders zullen gebouwd worden.

Werkput 1 ligt in de voortuin van de geplande bouwoppervlakte; buiten de inplanting van de woningen. Gelet op de grote diepte waarop de C-horizont werd aangetroffen, de schuine helling van de oever en het feit dat voor tuinaanleg de maximale diepte van de bodemingreep – ruim ingeschat – niet meer zal bedragen dan de vorstvrije diepte, ca. 80 cm, kan de westelijke helft van het terrein beschouwd worden als niet bedreigd door toekomstige bouwingrepen. Wat betreft de oostelijke helft, aangezien de opvulling schuin oplopend van oost naar west is, kunnen ook daar - gelet op de diepte tot waar de opgebrachte grond reikt, minstens 370 cm onder het bestaande maaiveld, en indien er al kelders zouden gebouwd worden in de eerder zwakke ondergrond - de toekomstige bouwingrepen beschouwd worden als niet verstorend.

De opvulling wat betreft het projectgebied dateert uit de jaren 1970 of later, mogelijk is de opvulling pas eind 20ste eeuw gebeurd, gelijktijdig met de aanleg van het aangrenzend fietspad.

5. Gemotiveerd advies

Op basis van de resultaten van het profielputtenonderzoek kan gesteld dat het terrein vanuit archeologisch oogpunt niet interessant is.

De kans op het aantreffen van archeologische sporen is onbestaande gelet op de beschrijving van de aardkundige profielkolommen. Gelet op de resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek en de conclusies die daaruit voortvloeien, is het niet nuttig verder archeologisch onderzoek uit te voeren. Het terrein is duidelijk onderdeel van een voormalige steile oeverhelling van een oude Maasarm, die is afgedekt met opgebrachte grond- en puinlagen. In de voormalige oeverhelling zijn oeverafzettingen van de Formatie van Stokkem, Lid van Heppeneert aanwezig.

Die processen van erosie en alluviale afzettingen, en de steilte van het terrein in het verleden maken het projectgebied ongeschikt voor bewoning. De enige archeologische sporen die aangetroffen zouden kunnen worden, zijn ons inzien sporen van watergebonden activiteit aan de waterlijn van de rivier. Maar de waterlijn ligt op een onbereikte en onbedreigde diepte en het is maar de vraag of, omwille van de kracht van het water, er überhaupt nog sporen uit een (ver) verleden kunnen aangetroffen worden. De kans is ons inzien groter om aangespoelde artefacten aan te treffen eerder dan projectgebiedgebonden gebruiksvoorwerpen, indicaties van antropogene activiteiten binnen het projectgebied.

Argumentatie:

- Enkel in werkput 1 werd op een diepte van 194 cm onder het bestaande maaiveld een C-horizont aangetroffen die kan gedetermineerd worden als oeverafzetting/oeverdek (Formatie van Stokkem, lid van Heppeneert).
- In die C-horizont is er geen enkele aanwijzing van bodemontwikkeling: Het fijne alluvium (Lid van Heppeneert) is bruin van kleur, die onder oxidatieve omstandigheden is ontstaan. Deze bruine kleur is niet ontstaan door verbruining bij bodemvorming. Bodemkundig gezien heeft er in het bodemprofiel geen bodemvorming plaatsgehad.
- In de werkputten 2 en 3, respectievelijk gegraven tot een diepte van -230 en -370 cm, werd de natuurlijke bodem niet bereikt. De aangetroffen bodemlagen zijn enkel lagen opgebrachte grond.
- Het terrein was oorspronkelijk - waarschijnlijk tot voor de aanleg van het fietspad – deel van een steile oever van de oude Maasgeul.
- Die oude Maasgeul vormde, waarschijnlijk tot 1640 AD, de Meander van Stokkem die nadien opschoof in noordoostelijke richting.
- Oorspronkelijk gelegen aan de oever van de Maas is het projectgebied zeker onderhevig geweest aan de processen die gepaard gaan met wisselende stromingen en overstromingen zoals erosie en sedimentatie waardoor het gebied tot 1640 AD niet aantrekkelijk was, zelfs ongeschikt was voor bewoning.
- Indien er nog sporen zouden aangetroffen kunnen worden, dan zouden dit mogelijk sporen zijn van visvangst of andere bedrijvigheid aan de oever van het water, maar die zitten op een onbedreigde grote diepte, als ze er al zouden zijn en niet werden weggespoeld tijdens overstromingen.
- De foto uit 1900-1910 toont duidelijk een steile oeverwal en de situering van het gebouwtje, zichtbaar op de foto en aangeduid op het Primitief Kadaster bewijst dat het projectgebied een steile helling, oever was.
- Die oude Maasgeul liep tot in de 20ste eeuw deels over het terrein dat nu afgebakend is als projectgebied. Dit blijkt uit de projectie van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen, en is ook af te leiden van de foto uit 1900-1910 (fig. 10-11) op basis van de inschatting van de afstand van het gebouwtje centraal in het projectgebied ten opzichte van de waterlijn.
- Uit de projectie van het werkputtenplan op de Atlas der Buurtwegen blijkt dat werkput 3 mogelijk aangelegd is in de oude Maasgeul, reden waarom op -370 cm geen natuurlijke bodem aangetroffen werd.
- De opgebrachte grond is meer dan waarschijnlijk in één keer aangebracht in verschillende ladingen. De opeenvolging van opvullingslagen in werkput 3 toont dit aan.
- Vondsten in die opgebrachte grond hebben geen relatie tot het projectgebied aangezien ze van projectgebiedvreemde herkomst zijn.

- De opvulling van het terrein is een onderdeel geweest van de aanleg van het fietspad dat aan de oostgrens van het projectgebied ligt.
- De aangetroffen vondsten maken deel uit van recent, mogelijk aangevoerd bouwpuin en afval.

Advies:

Op basis van de gegevens uit het landschappelijk profielputtenonderzoek kan derhalve besloten worden dat het projectgebied geen resultaten zal opleveren wat betreft archeologische kennisvermeerdering. Het projectgebied kan daarom vrijgegeven worden van verder archeologisch onderzoek.

Via dit programma van maatregelen stellen we voor om bij een herziening van de Gebieden Geen Archeologiekarta het projectgebied daarin op te nemen als GGA-gebied